

HEEMKUNDEKRING

De Heerlijkheid Oirschot

NIEUWSBRIEF Januari 2021

Voorwoord

Hoe Oirschot aan zijn naam kwam

Een varken, dat door de straat holde, werd door een boer, de eigenaar, die het dood wou schieten met een geweer, slechts door het oor geschoten. 't Was dus een oorschot en vandaar de naam van het dorp.

In de aanloop naar onze nieuwe statuten werd de vraag gesteld of onze kring niet, net als vele andere heemkundekringen in de afgelopen jaren hebben gedaan, de naam zou moeten wijzigen. Die naamswijzigingen betekenen in de praktijk meestal dat het woord 'heemkunde' wordt vervangen door een ander woord, bijvoorbeeld het modernere 'erfgoed'. Het woord 'heem' is afkomstig van het Germaanse *haima*, en betekent woning. We herkennen het ook in het woord *heimwee*, en in het Duitse *heimat* of het Engelse *home*. Mensen die heemkunde bedrijven zijn geïnteresseerd in de geschiedenis van hun woonplaats, van hun eigen leefomgeving. Heemkunde wordt beschouwd als een hulpwetenschap van de geschiedenis, net als bijvoorbeeld archeologie, genealogie (stamboomkunde) en toponymie. Misschien heeft het woord heemkunde een wat verouderde klank (het woord erfgoed in deze betekenis dateert eigenlijk pas uit het einde van de twintigste eeuw) maar de functie van taal is dat mensen er de betekenis van begrijpen. Vandaar dat wij ons nog steeds, met trots, Heemkundekring de Heerlijkheid Oirschot noemen.

Overigens: de bovenstaande anekdote (uit het boek Volksverhalen uit Noord-Brabant) is fake-news. De wetenschappelijke verklaring van de naam Oirschot (van professor Gijsseling) duidt op een prehistorische herkomst: een schoot (hoger terrein in een moerassig gebied) waar de oeros (ura-oro-oor) zijn leger had. Dat van die schoot lijkt mij wel waarschijnlijk. Maar voor oir zou ik toch liever een andere betekenis zoeken (ook omdat de naam Oirschot pas in het begin van de tiende eeuw voor het eerst wordt gebruikt). Dan denk ik bijvoorbeeld aan de voornaam Ore (van Sint Ortarius), aan het Germaanse Ort (spits, uiteinde, punt) of aan oir (Middelnederlands voor erfgenaam). We weten het dus gewoon (nog) niet, en ook dat hoort bij heemkunde.

Het bestuur van onze Heemkundekring wenst u en de uwen een heel gelukkig 2021, en hopelijk zien we elkaar heel snel weer in levende lijve. Blijf gezond!

Anton Neggers
Voorzitter

Laatste nieuws activiteiten heemkundekring

Zoals we in de Nieuwsbrief van december jl al mededeelden kan de Jaarvergadering van 21 januari as. helaas vanwege de coronamaatregelen niet doorgaan.

Het bestuur heeft inmiddels besloten om de jaarvergadering dit jaar te verplaatsen naar donderdag 20 mei 2021.

Ook de Heemkamer in het Erfgoedcentrum blijft voorlopig nog voor bezoek gesloten.

Wij vinden het erg spijtig dat de heemkundeactiviteiten niet door kunnen gaan en hopen dat er spoedig betere tijden aanbreken waarop we elkaar weer kunnen ontmoeten!

Namens het Bestuur

Even voorstellen: nieuw bestuurslid Han Smits

Mijn naam is Han Smits. Ik ben een nieuw bestuurslid van heemkundekring 'De Heerlijkheid Oirschot' en ik ga me ontfermen over de ICT-zaken samen met Louis van de Ven en Bas Hehemann.

Ik doe dat omdat ik er van overtuigd ben dat we als Heemkunde alle informatie over de collecties compleet digitaal bereikbaar moeten maken. Eigenlijk moet er een virtuele Heemkamer komen. Dat gaan we hopelijk ook jongere mensen bereiken, want die hebben meestal geen tijd of zin om in een Heemkamer naar informatie te komen zoeken.

Helemaal nieuw ben ik overigens niet want ik ben 15 jaar geleden geruime tijd secretaris van de heemkundekring geweest en mede initiator van de eerste Heemkamer.

Met vriendelijke groet,
Han Smits

Winnaar Heemprijs 2020

Met groot genoegen maken wij u hierbij de winnaar bekend van de Heemprijs 2020 van heemkundekring 'De Heerlijkheid Oirschot'.

De jury heeft de bijdragen van de genomineerden uitgebreid bekeken en beoordeeld op basis van de criteria. De uitslag was unaniem en de Heemprijs is gewonnen door:

'Historisch Oirschot', het verzamelboek van Jumbo!
Samenstellers Han Smits en Arthur de Vries

Met name het feit dat het verzamelboek gericht is op een breed en groot publiek en aldus een bijdrage levert aan de vergroting van de belangstelling voor de heemkunde was doorslaggevend voor de keuze.

Er was ook veel waardering voor het boek 'Het verhaal van de Reizende man' van Sjef Smetsers en het artikel 'Mary Margaret of the Angels' (over 'de heilige non van Oirschot') van Marc Lindeijer.

Normaliter wordt de Heemprijs bekend gemaakt op de Jaarvergadering in maar omdat deze vanwege de coronamaatregelen is verplaatst, gebeurt dit nu via deze Nieuwsbrief.

We zijn voornemens de Heemspeld uit te reiken op 18 februari 2021 voorafgaand aan de Lezing in het Vrijthof.

Wij danken de jury, bestaande uit: Ans Verhouden, Alda van de Ven en Ad van Zelst, en Arthur de Vries als technisch voorzitter (zonder stem) voor hun mooie werk!

Namens het Bestuur

Update Grenspalenroute

In het najaar van 2001 vierde Heemkundekring de Heerlijkheid Oirschot haar 50-jarig bestaan. Om dat vieren was een jubileumboek uitgebracht met o.a. artikelen van heemleden. Dat bracht Clari van Esch op het idee om een voorstel te doen om een grenspaal opnieuw op te richten. Uiteindelijk resulteerde dit idee in een werkgroep, bestaande uit Jac Klaassen, Martien Heijms en Cees van Rijen, die zoveel mogelijk oude grenspalen, -keien en andere grensmarkeringen hebben hersteld en tevens een fiks aantal nieuwe grenspalen hebben geplaatst. Ter

afsluiting van dit langdurende project werd op 22 oktober 2011 de laatste paal aan de Bestseweg gesteld.

In 2020 is door Jac Klaassen, Martien Heijms en Cees van Rijen, van de nog steeds bestaande werkgroep, de hele route nog eens nagelopen en daar waar nodig zijn grenspalen hersteld en alle grensmarkeringen zijn van nieuwe naamplaatjes voorzien. Verder is door Sofie den Ouden en Maria van Deutekom een nieuw, aantrekkelijke vorm gegeven boekje over de fiets- en wandelroute langs de historische grenspalen vervaardigd (e.e.a. gebaseerd op het boekje 'Paal en perk hersteld' van Clari van Esch en de folder 'Grenspalenroute' van de heemkundekring).

Om dit heuglijke feit te vieren zijn we voornemens binnenkort het 1^e exemplaar van het nieuwe boekje 'Paal en Perk, *hersteld*' uit te reiken aan burgemeester Judith Keijzers.

Het idee is het boekje aan te bieden bij de Grenspaal 'Onze Scheipoal' gelegen aan de Kempenweg/Beerseweg op de grens tussen Oirschot en De Beerzen, gevolgd door een korte bijeenkomst in het Boterkerkje. Vanwege de coronamaatregelen kan dit helaas slechts in kleine kring plaats vinden.

Zodra de datum bekend is krijgen de genodigden hierover nader bericht.

Lezing 18 februari 2021 **'Volksverhalen over heksen en hun oorsprong'**

Donderdag 18 februari a.s. vindt in Café 't Vrijthof de lezing: '*Volksverhalen over heksen en hun oorsprong*' plaats. Maria van Deutekom gaat in deze lezing in op de volksverhalen over heksen die ook in Brabant lang heel talrijk waren. Deze verhalen hebben een traditie die teruggaat tot in de verre middeleeuwen en je vraagt je af waar al die verhalen vandaan komen?

Allereerst komt in de lezing aan de orde wat we onder een heks verstaan en welke beeldvorming er zoal is over heksen. Uiteraard kan de heksenvervolgung die in Europa in het verleden plaatsvond, en waar ook Nederland en Brabant niet van gevrijwaard bleven, hierbij niet onbesproken blijven.

Vervolgens zoomen we in op de rol die heksen spelen in volksverhalen en geven daarvan een aantal tot de verbeelding sprekende voorbeelden. Zo leert u o.a. hoe je een heks kunt herkennen en hoe hun betovering valt te doorbreken. Hierbij komen ook volksverhalen over heksen uit de Kempen aan bod. En last but not least worden nieuwe gegevens aangedragen over het ontstaan van het vertrouwde huidige heksbeeld op basis van recent onderzoek naar de schilderijen van Pieter Bruegel de Oude. De lezing wordt gelardeerd met afbeeldingen en voordracht van verhaalfragmenten.

Maria van Deutekom is van huis uit docent Nederlands en Theater en was werkzaam in het hoger beroepsonderwijs. Voor het tijdschrift 'Van den Herd' van Heemkundekring 'De Heerlijkheid Oirschot' schreef zij enkele artikelen over dit onderwerp. Maria geeft lezingen en schrijfcurssussen en is actief als

The Lancashire Witches van Harrison Ainsworth

theaterregisseur. Ze schrijft verhalen en vertelt die voor publiek.

De lezing is gratis toegankelijk voor leden van de Heemkundekring Oirschot. Ook niet-leden zijn welkom tegen entree van € 4,-. De lezing start om 20.00 uur in Café 't Vrijthof.

Naar verwachting zal het aantal bezoekers van de lezing vanwege Corona beperkt moeten blijven tot maximaal 30 personen. U dient daarom voorafgaand te reserveren via een mailtje naar het secretariaat: secretariaat@deheerlijkheidoirschot.nl waarin u doorgeeft met hoeveel personen u de lezing wilt bezoeken.

Het doorgaan van de lezing is onder voorbehoud van de coronamaatregelen op dat moment.

Voortgang inventarisatie archiefmateriaal en documentatie

Het vordert! Het is natuurlijk niet leuk om via onze website lekker gemaakt te worden met de vele interessante dossiers die - vanwege de sluiting van onze Heemkamer – niet in het echt te raadplegen zijn. Maar hopelijk komt hier de komende maanden verandering in en kunnen we u weer aan de Dekanijstraat ontvangen. Door de mindere sociale contacten is het wel mogelijk extra tijd uit te trekken voor de inventarisatie. Dat is dan weer een voordeel.

Waaraan moet u bij 'inventarisatie' denken? Eerst is een algemeen overzicht gemaakt van alles wat er in de dozen, laden en rekken van ons depot staat. Hieruit zijn onderwerpen voortgekomen, zoals *Overheid, Economie en Cultuur*. Per onderwerp zijn alle documenten verzameld, die daarop betrekking hebben. Vervolgens zijn die onderwerpen uitgesplitst. Binnen *Overheid* heb je bijvoorbeeld *Verkiezingen* en *Burgemeesters*. Bij *Cultuur* de verschillende kunstvormen en -organisaties en binnen *Economie* de diverse bedrijven die er zijn (geweest). Daarvan zijn dossiers gemaakt, die zuurvrij zijn verpakt in archiefdozen.

Tik op onze website maar eens op *Collectie* en dan op *Documenten*. Vervolgens typt u bij *Zoekterm* een naam van een persoon of bedrijf in. Kijk wat er boven water komt. Elk dossier heeft een uniek DOC-nummer en zit – samen met een paar andere dossiers – in een archiefdoos. Het nummer van die doos is ook weer uniek en geeft het nummer van de betreffende archiefkast, de plank en het doosnummer aan. Op die manier kunnen we makkelijk het gevraagde dossier vinden en voor u in de Heemkamer op tafel leggen. De meeste dossiers tot nu toe bestaan uit krantenknipsels en documentatie afkomstig uit de collectie van Toon van Esch (1928-2012), aangevuld met materiaal uit de verzameling van Theo van de Loo en uit – door de Heemkunde verzameld – los materiaal. In 2014/15 is er veel geïnventariseerd en daarvan hebben we nu ook voordeel. Op zich is de informatie uit kranten en tijdschriften niet onbekend en ook op andere manieren te achterhalen, maar door de inventarisatie op onderwerp zit het allemaal wel lekker makkelijk bij elkaar.

O ja, de voortgang. Op oudejaarsdag waren 210 dossiers gemaakt, beschreven en met een plaatje op de website voor u zichtbaar gemaakt. Niet alleen voor u als lid, maar voor iedereen die op onze website of op www.brabantserfgoed.nl zoekt.

Bovenaan staat *Economie* (o.a. *Bedrijfsleven, MKB*) met 91 dossiers, waaronder de *meubelindustrie*. Vervolgens *Cultuur* met 72 en *Maatschappelijk leven* met 21 dossiers.

Hieronder vallen onder veel meer het *Tweelingencongres*, *100-jarigen*, *onderscheidingen*, *scouting* en de *Katholieke Jonge Middenstandsvereniging*. De *Overheid* heeft tot nu toe 15 dossiers en het *Krijgswezen* met vooral de *Tweede Wereldoorlog* en *Nederlands-Indië* 8 dossiers.

Charles Boissevain

Van deze twee foto's van een werkplaats in een meubelfabriek is uit betrouwbare bron aangegeven dat het waarschijnlijk Teurlincx & Meijers betreft. Kunt u dit bevestigen of er iets meer over vertellen? Graag een mailtje aan secretariaat@deheerlijkheidoirschot.nl

Uitgaven en mededelingen

- 1) Onze heemkundekring heeft een facebookaccount. U kunt ons vinden op:

- 2) Nieuws over de heemkundekring kunt u vinden op de website via deze link:

www.deheerlijkheidoirschot.nl

- 3) SBE0(Stichting Behoud Erfgoed Oirschot) heeft het boek 'De Jonge Monumenten' uitgegeven met een beschrijving van gebouwen uit Oirschot in de periode 1920-1965. Op 11 december is in 't Oude Raadhuis het 1^e boek uitgereikt aan Jeroen Steger, zoon van oud burgemeester Ed Steger in het bijzijn van wethouder Piet Machielsen en verkrijgbaar bij het secretariaat van SBE0, Parallelweg 68 Oirschot. (Zie flyer hierboven!)

- 4) In 2021 wordt de cursus Regionale Geschiedenis in Brabant weer georganiseerd. Vanwege corona vinden de bijeenkomsten die bestaan uit 14 hoor- en responsiecolleges online plaats. De start is op 2 februari 2021. Kosten bedragen €45,- exclusief en €75,- inclusief aanschaf + verzending van het boek van Jan van Oudheusden, "Verhalen van Brabant. Geschiedenis en erfgoed in tien tijdvakken". Inschrijving vanaf 7 december 2020 via een mail aan info@erfgoedbrabant.nl

- 5) Op Brabantserfgoed.nl zijn dit jaar meer dan 120 artikelen verschenen over de geschiedenis en het erfgoed van Noord-Brabant. Als u die bijna allemaal

gelezen heeft, kunt u tot en met 10 januari a.s. meedoen aan de Eindejaarsquiz. Kijk hiervoor op www.brabanterfgoed.nl

Erfgoedcentrum De Ravenpoort

In verband met de recente landelijke maatregelen rondom het coronavirus is het Erfgoedcentrum voorlopig gesloten.

Zodra openingstelling weer mogelijk is volgt hierover bericht.

Er blijft behoefte aan gastheren en gastvrouwen, die de bezoekende leden willen ontvangen. Mocht u geïnteresseerd zijn in dit leuke werk, dan graag contact opnemen met Marina Pasmans. Ook mensen die een poetskarweitje op zich willen nemen kunnen dit aan Marina doorgeven. Dat kan via mail: marinapasmans@hotmail.com (of telefonisch: 0499-574757).

Activiteitenkalender 1e halfjaar van 2021

(Let op: Tussentijdse wijzigingen zijn mogelijk!)

Donderdag 18 februari 2021	Lezing: 'Volkverhalen over heksen en hun oorsprong' Locatie: Café Het Vrijthof.
Donderdag 18 maart 2021	Lezing: 'op alles wel ende rijpelijk gelet' Locatie: Café Het Vrijthof.
Donderdag 15 april 2021	Lezing: 'De archeologie van stad en platteland in de Kempen 1100-1650'. Locatie: Café Het Vrijthof.
Donderdag 20 mei 2021	Jaarvergadering heemkundekring 'De Heerlijkheid Oirschot' Locatie: Café Het Vrijthof.
Zaterdag 26 juni 2021	Grote studiereis naar België.
Donderdag 5 en vrijdag 6 augustus 2021	Brabantse Heemdagen.